

რედაქცია

სიმონსონის ქუჩაზე, ნაზაროვის სახლში, პირველ კლასიკურ გიმნაზიის უკან.
სელის-მოწერა, მიიღება თბილისში «დროების» რედაქციაში, ქუთაისში, ქილაძეების წიგნის მაღაზიაში. გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: В. Тифлиси, въ редакцію «Дროба»
«დროების» ფასი
მთელის წლისა . . . 9 მან.
სამის თვისა . . . 3 მან.
ქვესის თვისა . . . 5 მან.
ერთის თვისა . . . 1 მან.

დროება

ფასი განსხვავებისა

სტრიქონზე რუკა. განცხადებები.
რუსულს და სხვა ენებზე.
თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შეამოკლებს დასაბეჭდად გამოგზავნილ წერილებს. დაუბეჭდველ წერილებს რედაქცია ვერ დაუბეჭდვს.

ბამოლის უძველესი ორბაბათს ბარდა.

ცალკე ნომერი «დროებისა» ღირს 5 კაპეიკა

დღესასწაულის ბამო სამზაბათს ნომერი არ გამოვა.

ამ ნომერში თორმეტი გვერდი

ქუჩნალი «ივერია»

(წელიწადი მერვე)

მომავალ 1884 წ. იანვრიდან ქუჩნალი «ივერია» გამოვა ყოველ-თვე და თვე იმავე სახით და სივრცით, როგორც აქამომდე გამოდებოდა.

სელის-მოწერა მიიღება

თბილისში: შავერდოვის სააგენტოში და «ივერიის» რედაქციაში, რომელიც იმყოფება სიმონსონის ქუჩაზე, ნაზაროვის სახლში, პირველი კლასიკური გიმნაზიის უკან, სადაც ზედა სართულში «დროების» რედაქცია და იქვე, შუა სართულში, რედაქცია «ივერიისა».

ქუთაისში, ქილაძეების წიგნის მაღაზიაში, ბუღეართან.

ბათუმში, «წერა-კითხვის საზოგადოების» სკოლის მასწავლებელ მ. ი. ნათაძესთან.

ფასი მთელის წლისა 7 მან., სოფლის მასწავლებელთათვის — 5 მან.

მაღაზიის გარეშე მცხოვრებთა ამ ადრესით უნდა დაიბარონ ქუჩნალი: В. Тифлиси, въ редакцію журнала «Иверія».

ხვედრი ფული სელის-მოწერა ქუჩნალის დაბარებისათვის უნდა გამოგზავნოს რედაქციაში.

რედაქტორი და გამომცემელი ილ. ჭავჭავაძე.

ქუჩნალი «ივერია»
მთელი წელიწადი
ქუჩნალი «ივერია» გამოვა ყოველ-თვე და თვე იმავე სახით და სივრცით, როგორც აქამომდე გამოდებოდა.

საქართველო

საქართველო
საქართველო
საქართველო

საქართველო
საქართველო
საქართველო

«დროების» ტელეგრაფი, 20 ნოემბ.

გლახი თავის უვილს
ხეები მთლად დაგვიტივლდა,
პალოს მთები დაგვიტოვა.
ბიჭო, შეშა მოვიტანოთ,
თოვლი აგერ აქაც მოვა.
მოვემზადოთ აწ საზამთროდ;
პირუტყვით გაუყვოთ ბინა,
როცა თოვლი ჩამოწვება,
მზიარული დაესხდეთ შინა...
ხელები წაველ მე ქალაქში,
მატყის ვიყიდი და ბამბასა,
რომ ზამთრისთვის ხელ-საქმნარი
არ მოაკლდეს სახლში ქალსა.
ჩოხას, პერანგს სალდგომოდ
დაგვიმზადებს მარიკელა;
შემად სხდომა არ გვარგია,
უნდა ვმუშაობდეთ ყველა.

ბიჭო, მკვიდელს მიუტანე
ხელნაწი და ხერხი, ცული,
მოგვიბიროს, მოგვიღესოს
ხელ-ქურქელი დაქანგული.
აბა, შეილო! დატრიალდი,
ბენაცვალის მამა შენი!
ღმერთმა გლეხებს ეს გვიბანა:
«მღელით სქამე პური შენი!»
სონი, 14 ნოემბერ კორტაზა.
ჩვენს უსტაბაშს
ამ სიტყვებსა შენ მოგიძღენი,
უსტაბაშო, ამქრის თავო,
თუ რომ ამქარს ვერ მოუვლი
ღირსი ხარ, რომ ჩაიქვაო!

ერთს ჰკითხა, რომლის ჩვენება
ამ საქმის ვითარებას ცხადად გვი-
საუბრავს.

(«ჩრდილოეთის სააგენტოსი».)

17 ნოემბერს.

პარიში. ჭერებში მიეგო კლემან-
სოს, რომ ჩინეთის დიპლომა-
ტიური წერილი (მემორანდუმი)
შესახებ ჭრანცუების მოძრაო-
ბისა ბაგინისკენ იმოდენად გან-
ხეთქილებას არა ნიშნავს, რამო-
დენათაც დასაწყისს შემდეგი მო-
ლაპარაკებისას.

ლონდონი. 16 ნოემბერს და-
ტუსადეს აქ ჭრანცუნი ბონდუ-
რონი, თანამოზიარე ვოლჩისა,
რომელსაც განზრახვა ჰქონდა
გერმანიის საელჩო აეფეთქებინა.
ამბარაშობი. სამხედრო მინისტ-
რი დაბრუნდა პეტერბურგში და
თავის თანამდებობათა აღსრულე-
ბა დაიწყო.

გაზეთების ცნობები შესახებ
ლუდზე აქციონის მომატებისა ნამ-
დვილნი არ არიან; ამ გვა-
რი განზრახვა ჯერ არ არსე-
ბობს, — ჭინანსთ სამინისტრო
ჯერ ცნობებს აგროვებს შესახებ
ლუდის მრეწველობის რუსეთში
და სამზღვარ-გარეთ და მოსაზრე-
ბას ადგენს იმაზე — თუ როგორი
აქციონი შეიძლება დაედოს ლუ-
დის სახდელ ქარხანებს, რომ
გარდასახადი თანაბრად იყოს გან-
წესებული. სამინისტრო, ვიდრემ
დის პროექტს წარადგენდეს, მოიწ-
ვევს ლუდის მრეწველობის წარ-
მომადგენლებს იმ ცვლილებათა
განსახილველად. რომელთაც მოს-
დენას ის საჭიროდ დაინახავს.

რუსეთის მრეწველობის დამ-
მარბელობა საზოგადოებამ დანიშ-
ნა ორი წარმომადგენელი, რომ-
ელთაც მონაწილეობა უნდა მიი-
ღონ იმ მმართველობის კომისიის
შრომაში, რომელსაც მინდობი-
ლი აქვს ნიკოლაევის რეინის გზის
ახალი ტარიფის განხილვა; ამავე
კომისიის მინდობილი აქვს აგრეთ-
ვე ისაც, თუ რა გვარი ზედამხედ-
ველობა იქონიოს მმართველობამ
საზოგადოდ ყველა რეინის გზე-
ბის ტარიფებზედ.

ბარლინი. გერმანიის ელჩი რუ-
სეთის სასახლის წინაშე შევიკინი,
რომელიც ამ ქამად აქ იმყოფება,
იმპერატორმა ვილჰელმმა დაჰკა-
ტიკა სადილად და სასადიროდ.

ლონდონი. დღეს წარდგენს სამ-
ჯავროსა წინაშე სოციალისტები
ვოლჩი და ბონდურონი, რომ-
ელთაც პროკურორი ამტკუნებ-
და იმაში, რომ პოლიციის ტყე-
ილი ამბავი მიუტანეს შეთქმულო-
ბის შესახებ, — არავითარი შეთქმუ-
ლობა არ ყოფილა და იმ განზ-
რახვით აცნობეს პოლიციას, რომ
ფულით დაესაჩუქრებინათ.

მეცნიერი მსპარტი!

თბილისი, 19 ნოემბერი.
სამს კვირაზედ მეტია, რაც ზეგე-
ლიების საქმის თაობაზედ ვრცელი
წერილი დაიბეჭდა ჩვენს გაზეთში.
მთელმა მკითხველმა საზოგადოებამ
ყურადღება მიაქცია ამ შესანიშნავს
საქმეს. შევლას აოცრება ექსპერტე-
ბის მოქმედება, ყველას უნდოდა გა-
ეგო, — ვინ არიან ეს უცნობი ექსპერ-
ტები, რომელთაც სასამართლოში
წარდგენილ დოკუმენტებს უკვერცხოდ
«თუ» და «მაშინ»-ები გამოაჩეკინეს

და აღეღება და აჯანყება, რომლის
დამშვიდებანაც რუსეთის მმართველობა
ძალიან სცდილობდა. პირველი აჯან-
ყება საქართველოს სამეფო ტახტის
მემკვიდრეების მეოხებით მოხდა. ჩვენ
გვინდა აქ მოველაპარაკოთ მარტო
ერთს ისტორიულ ფაქტზე, ბატონის-
შვილის ლეონის (ლეონის) გაქცევი-
ზე სპარსეთში და შემდეგ მსეთში.

როდესაც ქართველები რუსეთს შე-
უერთდნენ, ის ოსებიც, რომელნიც
მრისთეების, ანუ მახაბლების, ქვეშე-
ვრომნი იყვნენ, მასაქვირეგლია,
ქართველებისათვის უნდა მოქცეუ-
ლიყვნენ. მრისთეები მაშინათვე რუ-
სეთის მმართველობის ერთგულნი ყმა-
ნი გახდნენ, მაგრამ მახაბლები კიდევ
კარგა ხანი აღეღებდნენ თავის ქვე-
შევრომ ოსებს, აშენებდნენ მაგარს
ციხეებს და შემოსულ ჯარებს წინ
უდგებოდნენ, როგორც მაგ., თავ.
ზურაბ მახაბელი.

სამართალი სწორე მისცე
და უჩვენო კეთილ გზად, —
მაშინ გაქოთ, მოსამართლე,
ჯილდოც გვექონდეს შენთვის მზად.

ქპარა, კპარა, უსტაბაშო,
სჯობს გაჩუმდე — რალა ვოქვაო,
მაეგევით თქვენი საქმე,
მთლად იმედი წავგიხდო.

აუსუს ჩვენი ხელოსნები
თქვენისთანა კაცთანაო,
უსტაბაშად მსჩანე ჰყავდეს,
ასაჰყალოთ მართანაო.
1883 წ. შელქაქი.

ლეონ ბატონის უვილი ოსეთში.
(1810—1811)
1800 წლიდამ დაწყებული ეიღრე
1870 წ. აკვასიაში ხშირად ხდებო-

და მთელი ოჯახობა, მთელი გვარი თავიანთ ძახვილ გონიერების მსხვერპლი გახდა...

შელო კი თავის დამალვა აღარას არგებდა და ჩვენ რომ ბ. ბაქრაძის მაგისტრად ეყოფილიყავით პირდაპირ ვიტყვოდით...

ბ. ბაქრაძემ ისე არ იწება და ამ დღეებში (აქაკაზი № 209) დაბეჭდა თავის გასამართლებელი წერილი...

1) ორივე აქტი, (რომელიც ჩვენ გადათარგმნეთ) უმართლწეროდ არის დაწერილი...

2) ჩვენ სათუოდ იმიტომ გადათარგმნეთ, რომ სამეგრელოს უზენაესი სასამართლო უბრალოდ ბოქ ული ხომ არ იყო...

რაც შეეხება მეორე აქტს, რომელიც ჟურნალიდამ არის ამოწერილი, ამის თარგმანი ექსპერტებს, ცხადია რომ გადაუსწავთ...

რადესაც რუსები დამყარდნ საქართველოში, მეფე ირაკლი II-ის შვილი იულონი ქ. მოსკოვში წაივიდა, მაგრამ თქვენთვის წლის ძე იულონისა, ბატონის-შვილი ლეონ, არ შეუდგა მამინ კვალს და სპარსეთში გაიქცა...

რადგანაც ლეონ ბატონის-შვილს ყველა იცნობდა მსეთში, ამიტომ ახალ ვაზდა ემარწერილი ბაბა-ხანის ჩაგონებით 1810 წ. კაზახებულზედ, შევაპრა მსეთში...

*) ის. Histoire de la Géorgie, t. II, I livre, p. 637.

ასე უნდა გადაითარგმნოს: «Когда управление рассмотрело акт за № 2917, то усмотрело в нем пожалование Дадяни и оставило его в своей силе»

«Когда оно (управление) усмотрит пожалование той земли со стороны владельцев, тогда пусть оставит в своем утверждении по справедливости.»

ბ. ბაქრაძის წერილის წაკითხვის შემდეგ რამდენიმე კითხვა ერთად გეზადებათ თავში და საქმე ისევე ბნელადა რჩება...

ბ. ბაქრაძე ბძანებს, რომ გაუგებარი დოკუმენტებია და თ. თუმანი-შვილი სცდება, რომ ცხადი ჰგონიაო.

თუ ბ. ბაქრაძე მართალი ბძანდება და დოკუმენტები «გაუგებარია» არიან, ექსპერტებმა და მათ შორის უმთავრესმა ბ. ბაქრაძემ რად გადათარგმნეს ისე გასაგებად, რატომ არ აღირსეს, რომ ჩვენ მაგ დოკუმენტებისა არაფერი გვესმის და სხვის ცოდნაში ვერ ჩავდებებით...

როგორ მოხდა, რომ ბ. ბაქრაძეს ორი აზრი ჰქონია ერთსა და იმავე საგანზედ. ექსპერტების თარგმანში, რომელიც ბ. ბაქრაძისაგანვეა გადაწერილი და ხელმოწერილი ის აზრია გამოყვანილი, თითქო მთავარი უბრძანებს სასამართლოს, «თუ ის მამული ბოძებული აღმოჩნდეს, შეგე-ლიებს დაუმტკიცეთო», და იმავე ბ. ბაქრაძის აზრით ეს ასე არ უნდა იყოს გადათარგმნილი...

შელო. ლეონმა დაიარა ოსების სოფლები და თითქმის მთელი სამხრეთის მ. ეთი ააჯანყა...

1810 წ. 21 თებერვალს საქმეთა იულონმა მიჰმართა შინაგან მინისტრის აბხანავს ტ. ს. პოზოდელევს და სთხოვდა მიეწერა გენ. ტარმასოვი სათუის საქართველოში, გამოეგზავნა მისი შვილი ლეონი, რომელიც მამინ საათბაგოს მთებში იმყოფ ბოდა *).

ტარმასოვმა თავის მხრით საქართველოს გენ.-მაიორ ახვერდოვს მიმართა (28 ივლისს, 1810 წ. № 1072)**), რომელსაც სთხოვდა როგორმე მოეტყუილებინა ბატონის-შვილი ლეონი, რი მელიც მამინ მსეთში გაქცეულიყო. ამასთანავე

*) Акты Кавказ. Арх. комм. т. IV, 142. **) Ibid. 144.

ნახა და აქტს თავისი ძალა დაუტოვაო.

როგორ მოხდა ესეთი ორ-აზროვნება—ჩვენ არ გვესმის, მაგრამ ეს კიცხადია, რომ ხშირად ძველ საფლავებში ჭეშმარიტების მიძებნისათვის ძნელი ყოფილა ცნობრებაში ჭეშმარიტების პოვნა!

შინაური პროსიკა

რუსის სალდათისათვის საუკეთესო და შემგო საჭმელი «გრუნისის» ჭაშა, რომლის გასაკეთებლად გუგასანში «გრუნისის» რუსეთიდან მოაქვთ. ეს ძალაან ძვირათა ჯდება და ამისათვის ზოგაერთებმა სცადეს ამ მცენარის ჩვენთან გაჩენა. დაწმუნდნენ კიდეც, რომ ადვილათა მისასწერსებლად და სარგებლობასაც გარგს მისცემს. თ. დონდუგო-კორსაკოვს უნებუბა, რომ მამულის პატრონთ ხელი შეუწუონ ამ სასარგებლო საქმეში და, ვინც კი ისურვებს, «გრუნისის» გაჩენას, თუსლი მუქთად დაურიგდეთ.

კიდეც ერთი მაგალითი თარჯიმნის უნებური ოსუნჯობისა,—დ. ჩხატარაიანმა გვწერს: «28 ოკტომბერს დ. ჩხატარაიანმა მოვიდა საქართველოს ექსარხოსი ზავლე; აქ მიეკუბნენ გურიის სამღვდელთა წარმომადგენლები, რომელთაც უნდოდათ ეკონობებისათვის მისთვის გურიის სამღვდელთა ესლანდელი დაცემული და გაჭირებული მღვდამრეობა და ეთხოვნათ რამე საშუალება მის გასაუმჯობესებლად. სხვათა შორის, დეკანოზს ივანე წეროძეს უთქვამს ექსარხოსისათვის შემდეგი: «თქვენო მთავროვლად უსამღვდელესობაზე? ვაძღვობთ დემონსა, რომელმაც მოგაგდინა თქვენ გუგასანში სიმტკიცედ სჯულისა, დამცველად ქრისტიანობისა და აღსადგენლად ჩვენი დაცემული სამღვდელთა. სწორედ ქრისტეს აღდგომის მხარეულებსა დაემგზავს ჩვენი მხარეულებს,

ტარმასოვმა გაუგზავნა ახვერდოვს იულონის წერილი ლეონთან *).

ამაზე ახვერდოვმა უპასუხა ტარმასოვს, რომ ლეონი შუა მსეთში იმალდებო. თუ. შალაგანდი-შვილებს და თავ. ბიორგი ამირეჯიბს სდომებით შეესყიდნათ ოსების მამასახლისი ბიო, რომელიც ლეონთან იმყოფებოდა, მაგრამ ოსმა არა ჰქნაო. ამის შემდეგ, რადესაც გაიგეს, რომ ლეონ არა სთანხმდება არც ახვერდოვის სიტყვებს და არც მამის ხეწინას, მიიღეს შეძლებისამებრ ყოველგვარი ღონის ძიება, როგორმე ან დაეკირათ ბატონის-შვილი, ან როგორმე მოეტყუილათ. ამისათვის გენ. ტარმასოვმა აცნობა სხვა-დასხვა პირებს—ეხმარათ ყოველგვარი ხერხი ბატონის-შვილის ლეონის დასაჭერად *).

*) Акты Кавк. Археограф. коммис. т. IV и V вь отдѣлѣ «Осетія». **) Ibid. 144, 145, 146 და 147.

რაც გურიის ეპარქიის მმართველმა მოგვიტანა თქვენი შობის შესახებ და თანაც გვიამბო თქვენი მოღვაწეობის შესახებ უნდა სამღვდელთა ესლანდელი და საუმჯობესებლად. გურიის სამღვდელთა დიდის აღტაცებით მოგაბეჭებით. რადგან სრული იმედი გავქვს, რომ თქვენ მიაქვით ჟურნალს უურადლებას ჩვენს ესლანდელ დაცემულ მღვდამრეობას, რომელიც უმთავრესად დამოკიდებულია ჩვენს უგადურეს სიღარიბეზედა.»

«ეს სიტყვა ქართულად იყო წარმოთქმული და თარგმნიდა ერთი, გურიის სამღვდელთა ესლანდელი პირი; მაგრამ, წარმოადგინეთ ჩვენი განცდილება, რაც ვასუსად სიტყვის წარმომოთქმელმა თარჯიმნის პირით მიიღო: «ეს მთავრობის საქმეა». ვერ გავიკეთ: რა იყო მთავრობის საქმე, ჩვენი დაცემული მღვდამრეობა, თუ გაუმჯობესობის სურვილი. ყველამ ერთმანეთს დაუწუეს ტქვრა, ყველას გაკვირების ნიშანი გამოეხატა სასუნად; მაგრამ მღვდლებმა, რუსულთა უცოდინარობის გამო, არ იცოდნენ. როგორ იყო საქმე. აღმოჩნდა, რომ ზემოდ მოყვანილი სიტყვის მთავრად, ექსარხოსს გადაუთარგმნეს: «გურიის ეპარქიის დამტკიცებასა ვთხოვრებო»; მხოლოდ მამინ გაიკეთ, რას ნიშნავდა: «ეს მთავრობის საქმეა».

ამას წინადა ჩვენი კორესპონდენტი გვწერდა—სოხუმის ახლო ორი სოფელი, ბუჯგარებით დასახლებულია, იურება და მიდისო. ის ხმა გამართლებულია,—ბუჯგარები წასულან, მაგრამ სოფელი ჟურ კიდეც არ დანარბეულიყო თურმე, რომ სულ-ახლად მეგრელებით აივსო. მაგრამ ეს მეგრელები იმ შირობით დაუსახლებათ, რომ მათ უნდა გარდაისხდნენ ექვსი ათასი მანეთი ოფელი, რომელიც ბუჯგარებს ვადით ჰქონდათ საზინადამ მიცემული. თითო მოსახლეს ჰხდებოდა თურამეტი თუმანა კალიდამ, მაგრამ ამის ნაცვლად დაჩხა მოწობილი სასლ-კარი და შემუშავებული მიწა-წყალი.

ლეონი ეუბნებოდა ოსებს, რომ ბატონის-შვილი ალექსანდრე მალე მოგვემეღებო, მრავალი სპარსელების ჯარითაო. ლეონს თითონაც ბერი მომხრეები ჰყავდა, შევარდებოდ ხოლმე მართლში და აობრებდა სოფლებს. ბნერალმა ტარმასოვმა მისწერა ახვერდოვს, რომ მას გაეგზავნა მსეთში ორი როტა ჯარი პოლკ. სტალიის წინამძღოლობით და მას დაემშვიდებინა აჯანყებულნი, მთლად გარდაეწვა ის სოფლები, რომლებსაც ლეონის მხარე ეჭირად და აგრეთვე დაეჭირა როგორმე ახალ-ვაზდა ბატონის-შვილი. მაგრამ ამაზე ახვერდოვმა უპასუხა ტარმასოვს, რომ ცხლად სტალის წასვლა ტყუილად ჩაივლისო, რადგანაც ოსები დაბურულ, დაფოთლილ ტყეებში დამალვებიან და ადვილად შეუძლიანთ ჩვენი ჯარი ამოსწყეიტონო. მაგრამ ტარმასოვის სურვილის გამო პოლკ. სტალი მინც გაემგზავრა მსეთში, სადაც სამი სოფელი მთლად გადასწვა. არც კი ოსებმა დააკლეს... რომ

გუროიდამა გუქურენ: «ჩვენი გუროის მდგომარეობა ისევე გაცუდა; გუროიდამა გუქურენ, ავსახობა ისევე გაცუდა და როგორ გაცუდა! დღე და ღამე უკლებს შიში ანაან. რა გუროის გარეშეა ავსახობა ტრიალებს და მოსკელნი ვერაფერს გუქურენ, თვით ამათ გუ დიდს მუქარას უთვლან და ითხოვენ საჩხო ფულებს. უთვრისა მოსკელ მტრულად უუფრებს მთელს საზოგადოებას და კინც კი ხელთ მოსკლებს — თუნდ თავად იყო, თუნდ აზნაურა, თუნდ გლეხი გაუკითხველად ატუსაღებს. ჩვენი აზრით, ხალხის მმართველ უნდა იცნობდეს წესობასა და ცხოვრებას ხალხისას და იმის შემსახურებით უნდა იმოქმედოს, ან გარდა მოსკელი და მატეოსან ზირებს დაკეთსებდეს. უწესობაში იქამდის მიადგინა, რომ ერთი მამასხლისა მოსკელს ამ დღეებში, მეორეს ჭაჭია ჩამაწვეიტეს».

გუქურენს სწორენ ფოთიდა, რომ უღვათა სჯიმის სასწავლებლის ასაშენებლად უჭარს გ. ღამბარკო მუქურენს ადგილი რიონის ზირსედ.

გორის მახრადამა გუქურენ: «ჩვენის მახრის უფროსა, თ. აძილახარი, ძალიან სცდილობს მოსკოლს ჩვენში ქურდობა. ამისათვის მან ჩააყენა რამდენიმე ოსების სოფლებში (საქალაქში, გოჯიანთ-კარში და სხ.) ეგ სეკურცია. კარგია, რომ ქურდობა მოსკოლს, თუ რომ ეგ სეკურცია ძალიან არ ავსებს კოონომიურის მხრით ავსახებ მოარის მართლებსაც!».

გამონდა თუ არა ჩვენი არითმეტიკა?

მახროს, შარშან, «დროების» ერთ-ერთს ნომერში ბ. მეუნარგია ამტკიცებდა, არაბულად წოდებული ციფრების ხმარება ქართველებმა პირველად მე-XVIII საუკუნეში დაიწყესო. ხოლო წერილს ამავე გაზე-

იდულბული იყო უკან დაბრუნებულიყო. ბატონი-შვილს ლეონს კი ყოველი მხრიდან ამხნეებდნენ. მაგალითად, მას მოუვიდა ახალციხიდან შერიფ-მამედ-ფაშისაგან წერილი, რომელშიაც, სხვათა შორის, იყო შემდეგი: «...შენი სახელი გათქმულია მთელ ოსმალეთში და ირანში... ქება უბძანე ჩემს მაგიერად ოსებს და სხვა. მარდა ამ წერილისა ლეონს მოუვიდა წერილები ალექსანდრე და თეიმურაზ ბატონი-შვილებისაგან. უკანასკნელი აქებდა ლეონს, რომ ის მამის კვალზედ არ წავიდა, «ბეფიცები, რომ... ვან ჩვენ ბედნიერება არ მოგვენიჭება, ამიტომ, თუ გინდა წავიდეთ საფრანგეთში»*).

როდესაც ყოველი ღონის-ძიება ლეონის დაქერისათვის ამაოდ დარჩა, პოლკ. სტალი მეორედ გაემგზავრა ოსეთში და ააოხრა რამდენიმე სოფელი. ლეონი გაიქცა ჯაეის მამა-

*) АКТЫ Кавказ. Археогр. КОММ. т. IV, 1089.

თის მე-228 №-ში დაბეჭდილი წერილის ჩვენნი პირველ-დაწყებითი სკოლა — ავტორი სწორს შემდეგს: «თუ სხვა ხალხსა აქვს თავისი არითმეტიკა, რასაკვირველია, ჩვენ ქართველებსაც, სენი არითმეტიკა გვექნებოდა...».

ამ გვარმა ლაპარაკმა მომცა მიზეზი ესთქვა რამოდენიმე სიტყვა შესახებ ციფრების ხმარებისა ქართველთაგან და მატემატიკის ცოდნისა ძველის-ძველადგანვე.

არქეოლოგიური ნაშთების მიხედვით მეროპის მეცნიერნი ამბობენ, რომ არაბებს ციფრები პირველად უხმარნიათ 1161 წლისა და 1166 წლის შუა შარა-პარსიანის დროსაო. ამ ხემწიფის მანეთზე ნაჩვენებია 492 წელიწადი გიღჯრისა, რომელიც უდრის ზემო-ხსენებულს ქრისტიანულს წელთ აღრიცხვას. ამაზე უწინარეს ხმარება ციფრებისა მაფ მიერ არა სჩანს. მკვი არ არის, რომ ამ დრომდე არც უნდა სკოლადოდათ არაბებს ციფრები. ეს მტკიცდება იმ ფაქტიდან, რომ ამ ხნობამდე რიცხვს ისინი აღნიშნებდნენ სრულის ასოებით.

მეცნიერებისავე აზრით ქართველებს არაბებზე უფრო ადრე შემოულიათ ხმარება ციფრებისა. ამას ამტკიცებენ მეთაისის სობოროზე ციფრები აღნიშნული ქორონიკონით, რომელიც აჩვენებს 223 წელს გიღჯრისას. ის უდრის ქრისტიანულ წელთ აღრიცხვით 1003 წელს. ამ წელიწადს მეფე, ბაგრატ მე-III-ს, აუშენებია დიდებული ეკლესია მეთაისისა და დაუწერია ქორონიკონი ციფრებითა, რომელნიც არაბებს ჯერ არა ჰქონიათ ხმარებაში.

მართელი ნუმისმატი თ. ბარატაევი ამის შესახებ თავის თხზულებაში «нумизматические факты грузинского царства» სწორს შემდეგსა: «პარსიის აზიურ საზოგადოებაში რომ დაიწყეს ამ წარწერის კითხვა,

სახლისთან, რაჯამ თედოშვილთან, ჯერ ნარაში და მერე იქიდამ თების ხეობაში*». აქ გენერალმა შაზბეგმა მიუგზავნა ბატონის-შვილს ლეონს ძღვანად თევზი, მაგრამ ლეონმა ეს თევზი ძალღებს გადაუგდო, ალბად მოწამლული ეგონა.

მმართველობამ გასცა ბძანება — ეინც ლეონს დაიჭერს, იმას 2000 მ. მიეცემაო. ბამოხნდენ ბეგრნი, რომელთაც ეს ფული ძალას უღვიძებდა და მრავალი სხვა საჩუქარსაც მოელოდა, მაგრამ ოსებმა წმინდად შეინახეს თავიანთი ფიცი და არ გასცეს ბატონის-შვილი. მმართველობამ გაგზავნა ლეონთან ვილცა აბაზაძე და თ. ნ. წერეთელი (რომელნიც დაახლოვებულ-

*) «Сбор. свѣд. о Кавказѣ, т. I, стр. 151, სდაც კ. ბ. ფაქიქი ამბობს, რომ ბატონის-შვილი ყოფილა აგრეთვე მრდილოეთ ოსეთშია, ჯინათის ხეობაში, სოფ. წარუგში. იქვე მოხსენებულს სიტყვებს ბ. ფაქიქი-სას, ვითამც ბატონის-შვილი ლეონი რუსეთს წასულიყო, ანავითარა სავუქველი არა აქვს.

წარმოსთქვს ის აზრი, რომ არაბული ციფრების ხმარება მაჰმადიანთაგან თავიანთ სახსოვრებზე ასრუ ადრე არ დაწყობილა, — და ქართველებმა საიდანღა ისწავლეს მათი ხმარებაო? ამ კითხვას კარგად რომ დააკვირდენ და შეუდგენენ საქმის გამოკვლევას, მაშინ ღირსეულად პატივეცემულმა საზოგადოების წევრმა ბიურნუჭმა (მამამ) წარმოსთქვა: «ნაკეთის (формы) სისწორით ქართული ციფრები უფრო მიემსგავსებიან ინდოეთის ციფრების სახეს, ვიდრე იმ ციფრებს, რომლებსაც არაბები ჰხმარობდნენ; აქედგან ისა სჩანსო, დაუმატა თურმე ბიურნუჭმა, რომ საქართველოს ციფრები შემოსულან პირ-და-პირ ინდოეთიდან იმ ეპოქაში როცა არაბები რიცხვს ჯერ კიდევ სრულის ასოებითა სწერდენ».

თავადი ბარათაევი არამცთუ უარს არა ჰყოფს ამ აზრს საფრანგეთის სწავლულებისას, არამედ უფრო უძველესის არქეოლოგიურის ფაქტით ამტკიცებს. საქართველოს მთავრის სტეფანოს მე-II-ს მანეთზე, რომელიც მოჭრილია 639 წლისა და 663 წლის შუა, იმას ამოუკითხავს ციფრები 17 და 22. მართლაცა და ძალიან კარგათა სჩანან. ციფრები ნიშნავენ მაჰმადიანების წელთა-აღრიცხვას — გიღჯრასაო, ამბობს ის და მერმე დაურთავს შემდეგს: არაბებისაგან ციფრების ხმარება აგრე ადრე არ დაწყობილაო და მამასა-დამე ქართველებს ისინი უფრო ადრე ჰქონიათ შემოდებული საანგარიშოთაო.

მართო ციფრების ხმარება, რასაკვირველია, იმ აზრს ვერ დაამტკიცებს, რომ ქართველებს არითმეტიკა ჰქონდათ, მაგრამ ეს მაინც ერთი საბუთია. თუ არ იცოდენ ქართველებმა მატემატიკა, მაშ, როგორ შეადგინეს ისეთი სწორი და ადვილი «ხელთა», რომელიც იმათა ჰქონიათ და კიდევაცა აქეთ? მატემატიკის უცოდ-

ნი იყენენ ბატონის-შვილთან), მაგრამ მათმა ცდამაც ამაოდ ჩაიარა.

ბოლოს გაემგზავრა ლეონთან დეკანოზი მ. მართელი, რომელიც ოსილისში მისი მასწავლებელი იყო და გამოუხატა მისი დედ-მამის მწუნხარება. ბატონის-შვილმა პირ-და-პირ გამოუცხადა, რომ მე არ მიყვარს მამა...*)

სხვათა შორის თ. მრემია ბაგრატიონიც გაემგზავრა ლეონთან, — როგორმე დაეთანხმებინა, რომ მოსკოვში წასულიყო; მაგრამ ორმა ქართველმა აზნაურმა — ჩერქეზი-შვილმა (სოფ. ტულბითილამ, და შურცელამ (სოფ. მერეთილამ) უთხრეს ბატონის-შვილს ლეონს, რომ ბაგრატიონი გამოგზავნილია, რომ შხამით ბოლო მოგიღოსო. ბამამაგებულმა ბატონის-შვილმა უბძანა ოსებს ეწვალენით თავადი და შემდეგ შაბარდოში გაჰყიდა (მაგრამ მოქოშვილებმა სოფ. ჰკრივილამ გამოისყიდეს იგი და დაუ-

*) АКТЫ Кавк. Арх. КОММ. т. IV. Отдѣль «Осетія».

წელად ხომ არ შეეძებნებოდა? ან გარიშის შედეგად? ან ციფრების სწავლას ამტკიცებს ის ფაქტიცა, რომ 1223 წელს, ევროპიელებზე უწინარეს, ქართველთა სკოლნიან ნახევარი იმ შეცდომილებისა, რომელიც შეჰპარვოდათ რომის კალენდრის შემადგენლებს თვისა, ღლისა და საათის გამოანგარიშებაში. «საკვირვლად უნდა მიგვაჩნდესო, ამბობს ბროსე, რომ ქართველებმა უკვე იცოდენ 1223 წელს ნახევარი იმ შეცდომილებისა, რომელმაც 1583 წელს პაპა შრიგორი მე-XIII იძულებულ ჰყო შესდგომოდა რომაელთა კალენდრის გასწორებასა».

ბროსეს ამ გვარ დასკვნას დაურღვევლი დაუფუძვლი აქვს: ექსპარხოსს მეგენის, რომელიც განაგებდა საქართველოს ეკლესიას 1834 წლიდან, საიმპერატორო აკადემიის თხოვნით, გაუგზავნია პეტერბურგს ძველი ხელ-წერილი, მცხეთის სობოროს საკუთრება და იმაში უნახავს აკადემიკოსს ქართველთა მსჯელობა კალენდარზე.

მართელიც კუა-გონების მატემატიკით განვითარებას ემოწმება აგრეთვე მათი საკუთარი ქორონიკონი, რომელიც შესდგება 532 წლიდან და განიჩევა ყველა ხალხთა წელთ-აღრიცხვისაგან, მაგრამ სინამდვილით კი არც ერთზე ნაკლები არ არის. შიშველი მატემატიკა ამ ქორონიკონისა დაიწყო ფარნავაზის მეფობის მე-19 წლიდან, ესე იგი 284 წელს ძრისტეს დაბადების უწინარეს, მეორე — 248 წლის შემდეგ ძრისტეს დაბადებისა, მესამე — 780 წელს, მეოთხე — 1312-ს, მესუთე — აწ მიმდინარე, 1844-ს.

შველა ხსენებულნი ცოდნანი ანგარიშისა, რასაკვირველია, ამტკიცებენ ქართველი ხალხის განვითარებას მატემატიკურის სწავლითა ძველს დროიდგანვე. ამ ქამად თუ ჩვენში მეთოდურად შემუშავებული დედა-

ბრუნეს რუსებს, რომელთაც ერთი დამწყვედული ავაზაკი მასინო მოქოშვილი გამოუშვეს მის მაციერად).

როდესაც გაიგეს, რომ ბატონის-შვილთან ვერა გაეწყობოდათ-რა, გენ. ტარმასოვმა აცნობა, როგორც მოზოდალევს, აგრეთვე სამხედრო მინისტრს (16 დეკ. 1810 წ. № 216), რომ ყოველივე მათი ღონის-ძიება ლეონის დასაქერად ამაო იყო. ბატონის-შვილი ლეონი, რომელიც მინამდისინ ნახად იხდებოდა თავის დედ-მამასთან, თავს ანებებს უკანასკნელებს და მიდის ოსეთში, სადაც დაიარება, თითქმის მშვიერი, სოფლით სოფლამდე, სიცივეებში და თოვლში!.

ასე ვაატარა 15-16 წლოვანმა ბატონის-შვილმა ოსეთში ერთი წელიწადი... მაგრამ ბოლო ბატონის-შვილის ლეონისა მეტის-მეტი სამწუხარო იყო: როდესაც 1811 წ. ღერობისთვეში ჰსურდა გარდასულიყო ოსეთიდან ახალციხეს, გზაზე შეხვედრიან ლეკები და თავი მოუჭირათ მისთვის!.

გიორგი ჩოჩიშვილი. 1883 წ. 10 ნოემბერს.

ენაზე არითმეტიკა არ არის და თუ რაცა გვაქვს, ისიც ისე არის შედგენილი, რომ ბავშვს არ შეუძლიან არითმეტიკა თავთა ენაზე შეისწავლოს... ამის მიზეზი ის არის, რომ ყველანი უარაარობასა ეჩივით და საქმეს კი ხელს არა ეკიდებთ.

მლ. დიმიტრი ჯანაშვილი.

განცხადებანი

არწრენის თეატრი.

ოქტომბრის 21 ნომერი

ქართული დრამატული დასისაგან

წამოადგენალი იქნება

პირველად

გამის წაქვლა

დრამა 1 მოქმედი, თხ. პერნისა, ფრანკო-რუსული დამოთარგმნილი.

II

პირველად

ეროდეთ ცეცხლსა

კომედია 1 მოქმედი.

III

კატა ანონა

კომედია 2 მოქმედი, თხ. მელინეთ-ხუცესოვისა.

დასაწყისი 7 1/2 საათზე. (1-1)

თბილისის სასულიერო სასწავლებელს

სურს მოახლოვდეს ვიდრე სახლს საღვთო ეკლესია და 15 გან 25-დის ოთხნობიანი, რომელთა რიცხვი არა ნაკლები იქნას ოთხნობიანი უნდა იყოს დიდი მოსწავლეთა კლასებისათვის. წინააღმდეგობითი ანუ სიტყვიერა განცხადებით გასუადგინე უნდა მიიქნეს სასწავლებლის სადგომში ელმონიტორის ქუჩაზე, ადგილის სახელი № 8ს. (4-1)

თბილისის ქალაქის გამგეობა

ნიშნავს თავის თანა დაწესებით ამ 26 ნომერს ვაჭრობას: 1) ქვით დაგებაზედ ვერის სიღრმის ჩასვალისა და 2) პლანის გაკეთებაზედ, ქვით დაგებაზედ და დაგებულის განახლებაზედ ვირონის ქუჩისა მიხაილის სიღრმე ვერის სიღრმე და იჭყეს, ვასაც სურს, რომ აიღოს ეს საქმე იჯარით, მოხმადეს ვაჭრობაზედ შეადგინოს, 12 საათზედ, 26 ნომერს. პირობების ნასვ შეიძლება ქალაქის გამგეობაში (უბრალოდ) ყოველ დღე დილის 10 საათიდან ნაშუადღვის 2-ს საათამდე. (3-2)

გაზეთ «გაგანის» რედაქციის იხილება

«სამართლის სამოსელი»

ფასი 17 მანეთი — გამოქვეყნდა და შეიძლება მიიღეს ამ წიგნსათვის კვიტან-

ცის, რომელსა ძალით შემდეგ გამოცემისა უფასოთ მიიღებს მსხ-მეტყველებას ანტონ ვათაღიკონისა და საქართველოს საეკლესიო ისტორიის ასრის ვათაღიკონისა. (3-2)

ოკეანის, მადონის დოქტორის

ქიურაჩინას

აქვს ბადის ქურაჩინა (Садовая ул.) განსაკუთრებული სამუდამო სადგური ავად-მყოფებისათვის. რომელთაც სიჭილისი სჭირთ. ან მარდისა და საშვილოსნო ორგანოები სტკივით, ან კიდევ სირერგიული ოპერაციები ეჭირვებათ. (14-8)

კავკასიის აკეთა მხრის ზვის გამგეობა

იწვევს მათ ვინც ისურვებს შეშის იჯარით აღებას ამ გზის სტანციებისთვის ობილისიდან მოყოლებული ბაქოამდე. სთხოვენ, შეშის ფასებზე და იჯარის პირობებზე განცხადებანი გამოგზავნონ გზის გამგეობაში, მატერიალური სამსახურის უფროსის სახელზე. (6-5)

სუსუმის

ქალაქის პოლიციის სასამართლო იძლევა იჯარით ქალაქის საკუთარ მიწებს მალაზობლად ქ. სობუმიის ადგილობრივ: ს. ბურცს, იამბოვას და ლორქოფი წყლის პირად, ზომით 1500 დენიარტინა ძლიერ კარგი და რიგიანი ადგილები ხვნა-თესისათვის პურისა, სიმადისა, თამბაქოსი და ეგრეთვე სათიბები, მსურველთ თითოეულ პირთ შეუძლიანთ აიღონ იჯარად ორი დენიარტინაიდან ოც და ათ დენიარტინამდე, ორის წლიდან რვა წლის ვადით; ამისათვის პოლიციის სასამართლო იწვევს მსურველ პირთ გამოცხადდენ სასამართლოში აღმოსარჩევად მიწისა, და ვინცობა დაეთანხმნენ ქალაქს იჯარის ფელის თაობაზედ და შეეკრენ პირობას, იმ შემთხვევაში მოიჯარადრე იღებს ადმინისტრაციის ადგილს თავისუფლობაში იჯარის ვადის გასვლამდის; ფასი ადგილებისა, რომელზედაც უოველგან ხილებია და ბახჩები იმას გარდა, პირველს და მეორე წელში ორი მანეთიდან ოთხ მანეთამდის, მესამე წელს სამი მანეთიდან ხუთ მანეთამდის, მეოთხე და მეხუთე წელში ხუთი მანეთიდან რვა მანეთამდის თითოეული დენიარტინა წელიწადში. (3-3)

რესტორანი.

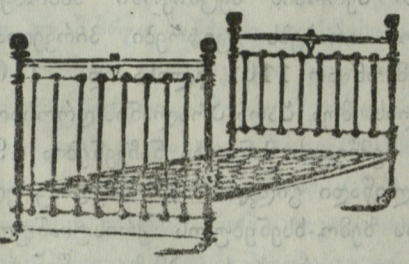
ქალაქის დარობა

უმორჩილესად გამოგვცხადებ პატრივცემელს საზოგადოებას, რომ

მე მაქვს ახლად გამართული ნომრები ავჭალის ქუჩაზედ დონდაროვის სახლებში № 66 თვით, სამოვრით და მოსამსახურით, 8 მან. 10 მანეთამდის და დღიურად 50 კ. ავრეთვე კარგი საჭმელები თვით, ორი ბლუდი ერთი რუმკა არაყი ან ერთი სტაქანი ღვინო, 30 კაპ.

პატრონი რესტორანისა დავით ოსაქი. (3-2)

ინგლისური რკინის კრავოტაგი

ერთის საწოლი 7 მანეთამდე და ორის საწოლი 14 მანეთამდე, მათი ლეიბები, ზღვის ბაღსათი გატენილი ნაღვან 8 მანეთამდე. კიდევ შეიძლება ნაკეთება იყიდება 25% -ით უფრო იაფად. კიდევ სსვანსად: ბრიტანის მეტაფის ნაკეთები, ჩაინები, საკაბაქე, საშაქე, ჩაისა და სტოდის კოჭები ჩანგლებითა, ფანდოსი, დასადგმელი, პირის-საბანი, სტაქნები, სუფოგინები, საწურა-კები, რიჟუკები, ვანაფინები, საქაშები, თეფები, ბლუდები, სასალოები, ტაშტები, საძმეკები, სამარდები, გარბინის საფსკები, უნაგინები კაცისა და ქაღისა, ალიაგები, სფისტები, ტანის-მოსის დასაკიდებლები, საბადო მაგრატ-

ლები, ვაქები, უოები, წისკილები, სერები, ქაღები, უაქები, ინგლისის თოფები და რეკორდები, მანქანები, რაბები, ვაქები, საფანტები, ნახები, ვატრებები, საბები, ხულები, წინდები, სუფრები, საღებავებისათვის რეკორდები, ეპილიანი ჭურჭელი, მურაბები, კამფეტები, ჰიჟულები, სოუსები, ზღვის ბაღსათი, დიმიტროსები და სს. ინგლისურს მაღაზიებში №№ 156, 157, 158, 159 და 160. ამ ნომრებს უფრადლება მაქციეთ. (100-22)

კავკასიის აკეთა-მხრის პრიპაზი ანით ახსადებს საზოგადოებრივ, რომ ვადაქ 1883 წ. იანვრის და თებერვლის თვით ვალის უამოუშანაგლოვის გამო 26 ნომერს და 3 დეკემბერს ამ წლისას დანიუნულია აუქციონით გაიღვა წვრილ, ხალით-საბაკებულ გირაოთა, და ამასთანავე სთხოვს მათ ვინსაზ გირაოები აკუთვნით ან დანხსნან დანიკავაბული ნივთები, ან მეორედ დანიკავონ. (3-2)

ქუთაისის თავად-აზნაურების საადგილ-გამგეობის განცხადება

ქუთაისის თავად-აზნაურთ საადგილ-გამგეობის განცხადება საყოველთაოდ აცხადებს, რომ ამ ბანკის წესდების მე 18 § ძალით, ქვემო აღნიშნულს დღეებს, დილის ორმეტს საათზე, ქ. ქუთაისს, ბანკის სამმართველოში (ქარაგან-სარაის ქუჩა, საზოგადოების სახლები), საზოგადოებრივად გასუადგულ ექმნებიან სსენებულს ბანკში დანიკავებულნი უძრავნი მამულნი ქვემო აღნიშნულთა პირთა, რადგანაც მათ წესდებისამებრ ბანკის სასკედრო გადასახადი არ მემოუტანიათ.

გასუადგვა მოისპობა მხოლოდ იმ მამულთა, რომელთა მეპატრონენი, იმავე წესდების მე 19 §-ის თანხმად, შეაკებენ ბანკის სასკედრო გადასახადს და თან განცხადებთა სარჯებს.

ვაჭრობა დაიწყება ქვემო მოყვანილის თანხი ფულიადამ ზედ დამატებით სსვას და სსვას შეუკებულის გადასახადისა, მამულის გასასუადგლად დანიშნულს სარჯებისა და, საზოგადოდ, ყუელ იმ ფულისა, რომელიც ბანკს თვისის მოკალის მაგვირად დაუხარჯავს. ბანკის ხანგრძლივი ვალის თანხის მოსპობა შეიძლება იმავე ბანკის გირავოს ფურცლებით, რომელნიც მიიღებინ სასკედრობის ფასის-სამებრ მანეთი მანეთად; ხოლო ვადასკედ გადასახადი და სსვას ვადასახადისა ვადასკედ ფული შემოტანილ ექმნენ ნადგად.

ვისაც ვაჭრობაში მონაწილეობის მიღება სურთ, მათ შეუძლიათ გასასუადგულთ მამულთა აღწერილობის და საბუთების განხილვა ბანკის სამმართველოში. თუ ეს ვაჭრობა არ შედგას, მაშინ, ბანკის წესდების 24 § საფუძველით, ინიშნება მეორე და უგანსკელი ვაჭრობა 11 იანვარს 1884 წლისა.

ვაჭრობა 20 დეკემბერს 1883 წელს.

187/20 წლიანი სესხისა.

ქ. ქუთაისის.

დარანველიძისა, მიხაილ მრისტოს-ძის, აზნაურისა: ოპორის ქუჩაზე ორი ქვიტკარის სახლი: ერთი ორ-ეტაჟიანი, ხოლო მეორე ერთ-ეტა-

(ნახე მეხუთე გვერდი)